

БГ 284

610080188

COBISS •

ОСЕБАН ОТИСАК

ЧУПИЋЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ

78

ГОДИШЊИЦА НИКОЛЕ ЧУПИЋА

ИЗДАЈЕ ЊЕГОВА ЗАДУЖБИНА

КЊИГА XLV

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД 1936

ID=32454407

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 20188

САХРАЊИВАЊЕ КОЊА

У познатој нашој народној песми о смрти Краљевића Марка казује се како Марко, пре но што ће умрети,

Сабљом шарцу одсијече главу,
Да му шарац Турком не допадне,
Да Турцима не чини измета,
Да не носи воде ни ђугума.
А кад Марко посијече шарца
Шарца коња свога укојао
Боље шарца нег брата Андрију.¹⁾

У другој једној народној песми о Марковој смрти казује се како су мртва Марка донели „у Косово цркви“

Те Краљића погребеше Марка
Баш за олтар од бијеле цркве,
Опоја му гроба и мрамора,
И Краљићу окадише дивно.
Теке јадна намирише Марка,
Докле три пут зарзао шарац,
И он црче за Краљићем Марком,
И најбоље закојаше шарца,
Побише му мрамора камена
Ка његову господару Марку.²⁾

Питање је откуда је у овим песмама о смрти Краљевића Марка податак о захвалном сахрањивању коња коме се чак и мрамор камен подиже? Колико ја знам такво сахрањивање није наш обичај. Он се не помиње ни у нашој старини. Чак, колико ми је познато, није ни индоевропски. Па онда откуда је?

¹⁾ Вук Караџић, *Српске народне пјесме*, књ. II, стр. 433.
Види и М. Кордушаш, *Срп. нар.*

пјесме, књ. II, стр. 209.

²⁾ Вук С. Караџић, *С. н. пјесме*, књ. VI, стр. 148.

У нашој традицији се помиње жртвовање коња на гробу његовог господара. Кад су сахранили војводу Каицу,

Чело главе копље ударише,
 На копље му сокола метнуше,
 За копље му коња привезаше,
 По гробу му оружје простреше.¹⁾

Овде је очевидно нешто сасвим друго. Соко, коњ и оружје су остављени Каици да му буду на ономе свету оно што су му били на овоме. Жртвовање на гробу и захвално сахрањивање су потпуно две ствари.

На основу података, који су ми на расположењу, ја мислим да нећу погрешити ако рекнем да је овај помен обичаја захвалног сахрањивања коња позајмљен са истока преко Турака, јер сам на Балканском Полуострву само међу Турцима и међу нашим муслиманима, који су били врло подложни њиховом утицају, нашао да се заслужни коњи захвално сахрањују и да им се на гробу подижу споменици. Турци пак могли су овај обичај примити од Арапа, који су имали особите нежности према коњима. Да тако мислим дају ми разлога следећи подаци:

Ф. В. Хаслак помиње неколике коњске гробове код Турака. У Булаиру, у Тракији, прича се да је сахрањен Сулејман паша, син султана Оркана, и његов коњ. Даље помиње Хаслак гробове коња султана Османа II, Мурата I и Абу Зенеха.²⁾ Најзад он помиње и коњски гроб у Скадру. О њему је узео податке од госпође М. А. Вокер³⁾, која га овако описује: „Идући према југозападном крају великога скадарскога гробља, готово сакривен међу гробовима обраслим у маховину, међу коровом и кипарисима, долази се до једног споменика — једног каменог лука који носе стубови, споменика под којим нема ничега другог до равне површине угажене земље са једним малим усправљеним каменом код главе

¹⁾ Вук С. Караџић, *С. н. њесме*, књ. II, стр. 479.

London 1929, књ. I, стр. 269.

²⁾ F. W. Hasluck, *Christianity and Islam under the Sultans*,

³⁾ M. A. Walker, *Eastern Life and Scenery*, London, 1886, vol. I, стр. 277 и д.

онога чији је. Народ из околине то назива коњски гроб (the tomb of a horse) и указује на други један гроб, ограђен оградом која је врло накићена вотивним крпама, као на гроб некаквог свеца, сопственика тога поштованог коња. Овај је споменик врло сличан гробу који је подигнут у спомен коња Мухамеда Освајача (1451—1481) на гробљу у Ејубу, на врху брежуљка који се зове Санџакцилар (Барјактар).“ Госпођа Вокер казује даље да народ приписује овом коњском гробу „чудесну моћ“, да исцељује ноге тешко богаљастој деци и описује цео култ који један имам, петком после подне, тога ради врши.¹⁾

Докле коњски гробу Скадру чак „чини чудеса“, дотле други, које ћу даље поменути, немају ту моћ, али су ипак, као што ћемо видети, израз поштовања и захвалности.

У Призрену, готово на крају вароши, поред пута који води од Призрена за албанску границу, налазе се већ порушени зидови који су били око једног гроба сувише великих димензија. Тај се гроб зове *К'з шурбеси* (Девојачко турбе). У њему је, прича се, сахрањена нека храбра девојка чије је име сад непознато. Била је, кажу, велика мушкобана и силан јунак. Волела је да јаши добре коње и да замеће кавге. Имала је добра коња као Каур Марко (Краљевић Марко). Онде где је погинула, ту је и сахрањена. Мало даље од ње закопан је њезин коњ. Његове су кости извађене кад је на томе месту подигнута чесма.²⁾

У селу Брини, одмах до Ливна, на источној страни, налази се једно турбе које се по селу назива Бринско турбе. Прича се да је у њему сахрањен неки добри (светац) са својим коњем. Кад је овај добри хтео умрети скочио је на своје коњу са Црвенице, планине северно од Ливна. Онде где је пао, ту је и издахнуо, па му је ту и турбе саграђено. У близини турбета су четири рупе, за које кажу да су од четири коњске копите које је коњ, скочивши са планине, у земљи начинио.³⁾

1) F. W. Hasluck, *Christianity and Islam*, vol. I, 272—273.

родни живои, књ. X, стр. 73.

2) Т. Р. Ђорђевић, *Наш на-*

3) Т. Р. Ђорђевић, *Наш народни живои*, књ. VIII, стр. 55.

Мехмед бег Капетановић Љубушак забележио је народну пословицу: „Објахује као Копчић Дувно“. Код ње је дао овакво објашњење: „Приповиједа се међу народом у Босни и Херцеговини, а и по турској историји дознаје се да је неки гласовити јунак Алија бег Копчић, родом из Раме, ухватио у битци једног пољског принца у XV вијеку када је султан Сулејман с Пољацима ратовао. Бег Копчић када је довео пред султана тога принца којег му је пошло за руком жива ухватити, рече му султан: Ишти што хоћеш да ти дарујем. Ови му одговори: Честити султане! Нећу ти ништа, него даћеш ми у дувањској околици, у мом рођеном мјесту, онолико земље колико могућем за један дан на моме коњу Мликоти објавити. То му је султан радо дозволио. Кад се војска кући повратила, на одређени један дан узјаше рано бег Копчић на свога коња Мликоту те почне објавити нека брда, планине и поља, баш онуда куда је он хтео, а за њим су трчали од владине стране одређени повјереници који су границе постављали куда је год он на своме Мликоти протрчао. Тај гласовити бег Копчић кад је умро сахрањен је у своме родном мјесту, у Рами, покрај воде Раме, где су му потомци намјестили, по турском обичају, један каменити велики споменик (монумент) који се турски зове турбе. Мало ниже овога споменика укопан је његов коњ Мликота, над којим је такође један четвороугласти камен као спомен постављен.“¹⁾

Слично предање о бегу Копчићу и његову коњу забележио је и Алија Ћатић, само што по њему бег Копчић није био родом из Раме, већ да се „доселио у Босну и савио породично гнездо у најромантичнијем куту Рамске котлине за вријеме турских навала на Угарску (1525—1542)“, да је био војвода који се истакао особитим јунаштвом на бојном пољу и ухватио кнеза Ракоција и жива га довео султану Сулејману II, због чега му је султан дао што год хоће, да га је при крају објавивања помела некаква баба која му је саветовала

¹⁾ Мехмед-бег Капетановић рајево 1883, стр. 129—130. Љубушак, *Народно благо*, Са-

да коња нахрани и напоји због чега му коњ угине, а он се бацио каменом да што више земље захвати, и, најзад, да „гдје је камен пао тамо је закопао свог ата и наредио да по смрти и њега ту сахране“. Ту су му потомци подигли турбе „које и данас још стоје“.¹⁾

Слично предање забележио је и Г. Анте Шимчик. По њему је Копчић ухватио у рату краља, који му као белег даде комад од своје доламе. Кад се други пријавише цару да су они краља ухватили, комадом од доламе се доказа да га је Копчић ухватио. Због тога му цар допусти да колико земље облети на коњу Мликоти, „који је девет година млијеко дојио“, толико да је његово. Кад је дошао у село Варвару он запита некакву бабу шта је лек уморну човеку и коњу. Она му одговори: „Човјеку уморну лик је кисела млика, а коњу воде дати“. Копчић даде коњу воде а себе напоји киселим млеком, „и ту су обадва цркла“. Сад је на томе месту турбе. „Овако је он у турбету, а овако му је коњ укопан“.²⁾

Сви доведе наведени примери везани су за Турке или за наше муслимане који су били под јаким турским утицајем. Држим да то показује да им је извор негде на истоку. На источњачко порекло захвалног сахрањивања коња указивао би још један податак. Он је поменут далеко од нас, у Шпанији, још на крају XIII века, али је и он могао тамо доћи са истока, од Арабљана. На име у једној шпанској хроници из 1289 године казује се како је Бабијека (Babiesca; у хроници стоји Babiesca, али Шпанци данас пишу Babiesca), коњ шпанског полуисториског, полулегендарног јунака Сиде (Rodrigo Diaz de Bivar, са надимком Cid Campeador), слично са-

¹⁾ А Ђатић, *Гласник Земаљског Музеја*, књ. XVIII, стр. 114 и даље.

²⁾ А. Šimčik, *Zbornik za narodni život i običaje J. Slavena*, књ. XXIX, стр. 43. Г. Шимчик наводи још неколика слична предања о заузимању земљишта, али се у њима не помиње захвално са-

храњивање коња (у истом *Zborniku*, стр. 40 и 44 и даље). Слично предање о Копчићу и заузимању земље, али опет без помена захвалног сахрањивања коња, забележио је И. Ф. Јукић у својим путовањима по Босни 1845 године (*Српско-далматински Магазин* за 1847, стр. 99).

храњен. Сид је умро у Валенсији, 1099 године, у педесет шестој години живота, и био је сахрањен у манастиру Светог Петра Карденског (Sant Pedro de Cardeño.)¹⁾ „Сидов коњ, вели хроника, живео је две године после Сидове смрти, па је угинуо, а Хил Диас (Сидов слуга, по роду Јеврејин, кога је био покрстио у Валенсији и који је после Сидове смрти живео у манастиру Светог Петра Карденскога) сахранио га је на тргу, пред вратима манастира, а затим посади два бреста, један с једне други с друге стране, а коњ је био, у средини; а брестови су још и данас на вратима манастира, и толико су израсли да су тако велики да је право чудо колики су, што може сваки видети, ако би хтео тамо ићи; а ту између њих Бабијека, коњ Сиде Рија Диаса; а сам Хил Диас пред смрт нареди да га сахране на оном тргу где коњ лежи, као што је то историја раније испричала“²⁾.

Најзад да наведем још нешто из исламског света што, држим, такође иде у прилог моме мишљењу. Муслимани у Охриду су ми казивали да у ранија времена заслужне и омиљене коње кад цркну људи нису драли да им кожу употребе за опанке или што друго, нити су их остављали да их поједу пси и дивље тице, већ су их сахрањивали да мирно иструну.

Других примера сахрањивања коња из захвалности ја не знам, али знам нешто слично. „У Аглу (Aglu), у Мароку, кад цркне крава која се више пута телила, није допуштено да је поједу пси, већ се сахрањује; крава је била добра према вама и ви треба да будете према њој.“³⁾

Тих. Р. Ђорђевић

¹⁾ Ramón Menéndez Pidal, *The Cid and his Spain*, London 1934, стр. 408, 410.

²⁾ Ramón Menéndez Pidal, *Primera Cronica General — Istoria de España* que mandó componar

Alfonso el Sabio y se continuaba bajo Sancho IV en 1289, tomo I, глава 960, стр. 641 и гл. 962, стр. 643.

³⁾ E. Westermarck, *Ritual and Belief in Morocco*, vol. II, 292.

